

Društvena devijantnost mladih u obrazovnom procesu

Bionda, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:834207>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

MARIJA BIONDA

**DRUŠTVENA DEVIJANTNOST MLADIH
U OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

MARIJA BIONDA

**DRUŠTVENA DEVIJANTNOST MLADIH
U OBRAZOVNIM INSTITUCIJAMA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Renato Matić

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Općenito o devijantnom ponašanju	2
2.1. Definiranje devijantnog ponašanja.....	2
2.2. Teorijske perspektive.....	3
3. Primjeri devijantnog ponašanja mladih u obrazovnom procesu	6
4. Istraživanje devijantnosti mladih u obrazovnom procesu	8
4.1. Cilj i problemi istraživanja	8
4.2. Metodologija	8
4.3. Rezultati istraživanja	8
5. Zaključak	15
6. Popis literature	16
7. Popis grafičkih prikaza	17

1. Uvod

Učenici, ali i prosvjetni djelatnici u današnje se vrijeme sve više susreću s problemom devijantnog ponašanja unutar obrazovnog sustava.

Tema društvene devijantnosti mladih u obrazovnim institucijama izrazito je važna jer u konačnici predstavlja velik društveni problem. Mediji sve češće prenose primjere neprihvatljivog ponašanja mladih, kao i samih prosvjetnih djelatnika unutar obrazovnog sustava. Stoga postoji i potreba za promišljanjem o načinima suzbijanja ovakvog ponašanja.

Cilj je ovog rada prikazati problem devijantnog ponašanja mladih unutar obrazovnog sustava kroz iskustva i stavove samih učenika.

U prvom će dijelu rada biti pojašnjen pojam devijantnog ponašanja, kroz njegovo definiranje i teorijske perspektive. U drugom će dijelu rada biti prikazani primjeri devijantnog ponašanja unutar obrazovnog sustava iz medija. Na kraju, u završnom će dijelu rada biti prikazano istraživanje provedeno na učenicima jedne srednje škole.

2. Općenito o devijantnom ponašanju

2.1. Definiranje devijantnog ponašanja

Devijantno ponašanje moglo bi se najjednostavnije opisati kao „društveno zabranjeno odstupanje od „normalnosti“ (Abercrombie i sur., 2008: 45)“ čime se obuhvaća vrlo širok spektar ponašanja, izvan okvira „specifično nezakonitog ponašanja“. Autori (2008) takvo ponašanje opisuju kao odstupanje od nekih općeprihvaćenih normi svakog društva, a to znači da se u kategoriju devijantnog ponašanja mogu ubrojati ponašanja koja obuhvaćaju sve od nekih loših navika, kao što je korištenje neprimjerenih jezičnih izraza, pa do opijanja ili narušavanja javnog reda i mira. Giddens (2007: 203) devijantnost definira kao „neprihvatanje skupa normi koje prihvaća većina ljudi u nekoj zajednici ili društvu“, a važno je napomenuti i kako upravo stoga što se ono odnosi na „nekonformističko ponašanje koje krši zakon“, devijantnost i zločin nikako ne mogu biti sinonimi.

Međutim, ovakvo objašnjenje pojma devijantnosti sa sobom donosi i neke poteškoće. U današnje se vrijeme, u modernim društvima sve više teži individualizmu nasuprot konformizmu te je određeni uniformirani sustav normi pojedinog društva teško izdvojiti kao takav. To čini pojam devijantnosti nepreciznim jer se „pretpostavlja da je društvena reakcija na devijantnost nedvosmislena i obično dostatna da prijestupnik bude označen stigmom devijantnosti“, pojašnjavaju Abercrombie i sur. (2008: 46).

Sociologija devijantnosti nastoji otkriti zašto se neko ponašanje u društvu doživljava devijantnim, tvrdi Giddens (2007), kroz prizmu društvene moći i društvenih klasa, pritom uzimajući u obzir i pitanje čija se to pravila zapravo krše. Općenito, ljudi slijede norme svog društva jer su na njih naučeni procesom socijalizacije, koji nam ujedno omogućuje i svijest o pozitivnim ili negativnim sankcijama, odnosno nagradama ili kaznama za pojedino ponašanje, bilo da je riječ o formalnim (kao što su zakoni) ili neformalnim (na primjer reakcija roditelja na uspjeh u školi).

Dakle, „socijalne devijacije su sociološka kategorija kojom se objašnjava odstup od socijalnih normi“ (Odošić, 2007: 139), a ključnu ulogu u prevenciji devijantnosti mladih imaju prije svega obitelj, ali i lokalna zajednica, kao i različite odgojno-obrazovne ustanove. Basta (2008: 482) također tvrdi da je škola „mjesto gdje se treba brinuti o intelektualnom, emocionalnom, socijalnom, moralnom i tjelesnom razvitku, ali i mjesto gdje se djeca moraju osjećati ugodno i sigurno“. No, nemoguće je ne zapitati se je li tomu zaista tako, ako sagledamo podatak koji iznosi Zrilić (2006) na osnovi ranijih istraživanja - u Republici Hrvatskoj je od

strane drugih učenika maltretirano oko 100 000 djece. „Mladi su“, napominje Odobašić (2007: 155), „u isto vrijeme veoma osjetljiv, ali i vitalan dio ljudske populacije“

2.2. Teorijske perspektive

Postoje različita objašnjenja i teorijske perspektive po pitanju devijantnosti. „Pretpostavlja se“ navode Abercrombie i sur. (2008: 46) „da preuzimanje devijantnoga identiteta obično uključuje uspješan proces stigmatizacije, društvene izolacije, pripadanja devijantnoj subkulturi i prihvaćanja devijantne uloge“.

Potrebno je spomenuti biološka i psihološka objašnjenja devijantnosti koje objašnjava Giddens (2007), a odnose se na tumačenje devijantnosti temeljeno na samom tom pojedincu, ali izvan njegova nadzora. U biološkim se objašnjenjima ističu određeni „kriminalni tipovi“, odnosno smatralo se da se „tipovi zločinaca mogu identificirati po anatomskim osobinama“ (Giddens, 2007: 205) te je već kriminolog Cesare Lombroso 1870-ih godina istraživao fizički izgled kriminalaca, ističući kako se oni zapravo nisu razvili kao ljudi, već su biološki degenerirani, te često djeluju suprotno nekim ustaljenim pravilima ljudskih društava. Premda je ova teorija u potpunosti odbačena, bilo je i kasnijih sličnih postavki. Psihološka objašnjenja bave se proučavanjem različitih tipova ličnosti. Hans Eysenck, ističe Giddens (2007: 206), „upozoravao je na to da se abnormalna mentalna stanja nasljeđuju; ona mogu biti predispozicija pojedinca za zločin ili stvaraju probleme u procesu socijalizacije“. Kao moguća teza isticala se i rijetka pojava amoralne, odnosno psihopatske ličnosti koja se odnosi na „povučene ljude bez emocija, koji djeluju impulzivno i rijetko imaju osjećaj krivnje“ (Giddens, 2007: 206). Ipak, objašnjava Giddens (2007) niti ovdje se ne smije generalizirati jer postoje različite vrste zločina, kao i različiti pojedinci koji zločine čine. Ovakva gledišta su kasnije bila kritizirana u znatnoj mjeri, upravo stoga što se počelo uviđati da „to što zločin jest ovisi o socijalnim institucijama društva“ (Giddens, 2007: 207).

Različita gledišta nude i funkcionalističke teorije, interakcionističke teorije, teorije konflikta i teorije kontrole. Funkcionalističke teorije devijantnost vide kao posljedicu „strukturalnih napetosti i nepostojanja moralnih pravila u društvu“ (Giddens, 2007: 207) što je viđenje vrlo blisko Émileu Durkheimu. On je smatrao da devijantnost ima dvije važne funkcije, navodi Giddens (2007), a to su adaptivna funkcija (donosi nove ideje i promjene u društvo) te održavanje granice između onoga što je dobro i onoga što je loše (tako može učvrstiti društvene norme, ali i grupnu solidarnost). Na njegov pojam anomije, pojave da ne postoje jasni, čvrsti standardi i norme što pojedince čini izgubljenima i prestrašenima, nastavila se i teorija

devijantnosti Roberta K. Mertona. On je devijantnost vidio kao „nusprodukt ekonomske nejednakosti i nepostojanja jednakih mogućnosti za sve“ (Giddens, 2007: 208) što objašnjava velike pritiske društva koje doživljavaju deprivilegirani ljudi koji unatoč svom trudu ne uspijevaju ostvariti velike materijalne uspjehe. Ovakvom su se viđenju priklonili i drugi, poput Alberta Cohena, Richarda A. Clowarda i Lloyd E. Ohlina, no važno je naglasiti da funkcionalističke teorije mogu biti pretjerano isključive jer se, tvrdi Giddens (2007), ne može očekivati da će deprivilegirani ljudi imati iste težnje kao i privilegirani, niti da će se devijantno ponašanje zadržati samo ograničeno na skupine deprivilegiranih ljudi.

Interakcionističke teorije devijantnost vide kao „socijalno konstruiranu pojavu“, tvrdi Giddens (2007: 209), te se pitaju „kako se određene vrste ponašanja inicijalno definiraju kao devijantna i zašto se određene skupine, a ne neke druge, proglašavaju devijantnima“. Edwin Lemert, navode Abercrombie i sur. (2008: 47), postavio je temelje teorije etiketiranja pri uočavanju društvenih reakcija na devijantna ponašanja, odnosno pojedinci uočavaju da se moraju nositi s negativnim reakcijama društva te „u tom procesu pojedinci mogu redefinirati sami sebe tako da razvijaju devijantnost“. Na taj se način zapravo razvija i pojam *devijantne karijere*, koja predstavlja određene razvojne faze kojima se dolazi do stanja konačne, stalne devijantnosti. Takvo što, pojašnjavaju Abercrombie i sur. (2008) može biti relevantno kada se govori primjerice o zlouporabi droge, ali ne i za sve druge oblike devijantnog ponašanja. Također, „društvene etikete“ ne djeluju jednako na sve osobe i njihove slike o sebi.

Howard Saul Becker razvijao je teoriju etiketiranja i dalje te je, pojašnjavaju Abercrombie i sur. (2008: 388) „primijenjena koncepcija definicije situacije kako bi se ustvrdilo da će, ako se skupine ili pojedince definira kao devijantne, doći do značajnih i često nepredviđenih posljedica u ponašanju“. Ovom se teorijom obuhvaćaju „odnosi između devijantnosti, poimanja sebe, društvene reakcije i kontrole“ (Abercrombie i sur., 2008: 388), odnosno njome se tvrdi da je devijantno ponašanje zapravo rezultat reakcije drugih na to ponašanje. Dakle, ističe se odgovornost društva i društvene kontrole, no u tom je kontekstu važno razlučiti kako je u ovakvim slučajevima riječ o sekundarnoj devijantnosti, a ne o primarnoj – onoj u kojoj se norme krše, ali to uglavnom prolazi nezapaženo ili je već u velikoj mjeri „normalno“ (na primjer, prelaženje ceste kad je na semaforu pješacima crveno). Teorija etiketiranja je, tvrde autori (2008) bila često kritizirana, pa se tako napominjalo kako zanemaruje žrtve, kao i značajne utjecaje ekonomskog stanja i moći općenito pri otkrivanju kriminala. Giddens (2007) napominje da su također zanemareni i procesi koji dovode do čina

označenog kao devijantnog, odnosno što je to što ljude navodi na pojedini devijantan čin, a otvoreno ostaje i pitanje može li se tvrditi da je upravo etiketa ono što povećava devijantno ponašanje.

Teorije konflikta Taylora, Waltona i Younga, oslanjaju se na marksističke ideje te, objašnjava Giddens (2007: 211), tvrde kako se „devijantnost svjesno odabire i da je često politička po svojoj prirodi“. Štoviše, iz tadašnjih se istraživanja zaključilo „kako se povećavaju nejednakosti između vladajuće i radničke klase, zakon postaje sve važnije sredstvo moćnih u održavanju poretka“ (2007: 212). U takvom gledištu veliku ulogu uz državu imaju i mediji, koji su stvarali osjećaj straha i zabrinutosti u ljudima, što je koristilo tome da se skrene pozornost s drugih problema, kao što su na primjer male plaće i nezaposlenost.

Teorije kontrole odnose se na vjerovanje da bi se svaka osoba, kada bi za to imala priliku, upustila u devijantno ponašanje, tvrdi Giddens (2007). „Često je kriminal, tvrdi se, posljedica situacije kad osoba uoči priliku i motivirana je da djeluje“, a Travis Hirschi, teoretičar ovog pristupa, „tvrdio je da su ljudi u biti sebična bića koja donose proračunate odluke o tome trebaju li se ili ne upustiti u kriminal, time što važu potencijalne koristi i rizike“ (Giddens, 2007: 213). U ovom se pristupu nastoje spriječiti sami zločini u smislu da se radije djeluje preventivno, nego da se kasnije preodgaja počinitelje. Uz njega se veže i takozvana teorija „razbijenih prozora“ koja pruža slikovit opis, navodi Giddens (2007) - ako u nekoj ulici ostavimo razbijen prozor nepopravljen, potencijalnim se prijestupnicima šalje poruka da za tu ulicu nikoga nije niti briga te da se mogu ponašati devijantno ako to žele. Teorijama kontrole prigovara se to da se devijantno ponašanje ne može na takav način iskorijeniti – ono se tako samo premješta s jednog problema na drugi.

Dakle, devijantnost je pojam koji obuhvaća širok spektar ponašanja koja se ne uklapaju u općeprihvaćene društvene norme. Ona se može sagledati kroz prizme različitih pristupa i teorijskih postavki, no jedno je sigurno - načini odnošenja prema devijantnom ponašanju ovise o viđenjima njihovih uzroka.

3. Primjeri devijantnog ponašanja mladih u obrazovnom procesu

Devijantno ponašanje mladih učestalije je u osnovnim školama, tvrdi Zrilić (2006), a podjednako se događa neovisno o tome nalazi li se škola na selu ili u gradu i kolike je veličine. Prema Olweusu (Zrilić, 2006: 49) nasilje među djecom je „kad jedno ili više djece uzastopno i namjerno uznemiruje, napada ili ozljeđuje drugo dijete koje se ne može obraniti“. No, iz cijelog se problema ne smiju isključiti, napominje Zrilić (2006) ni promatrači koju mogu indirektno sudjelovati u zlostavljanju ili se pak izravno uključuju iz straha da bi se isto moglo dogoditi i njima. Posljedice su maltretiranja u školi za žrtve zastrašujuće: „osjećaj nesigurnosti, smanjeno samopoštovanje, strah i izbjegavanje odlaska u školu, psihosomatski simptomi, a dokazana je i povećana sklonost depresijama u odrasloj dobi“ (Zrilić, 2006: 50).

Basta (2008: 491) objašnjava na što se škola, kao odgojno-obrazovna ustanova, usmjerava da bi smanjila nasilje:

smanjivanje agresivnog ponašanja; razumijevanje i poučavanje o sadržaju i oblicima nasilja; postavljanje pravila i sustava za brzo i dosljedno prepoznavanje i reagiranje na nasilje; modeliranje vrijednosti i načela nenasilnih rješenja konflikata, poučavanje o tome kako ne postati žrtva; poučavanje strategijama prepoznavanja i izbjegavanja neugodnih (neprijateljskih) situacija; poučavanje samopoštovanju te poštivanju različitosti kako kroz školsku politiku, školsko ozračje, tako i kroz sve aktivnosti u kojima sudjeluju učenici, školsko osoblje i roditelji.

U Republici Hrvatskoj bio je uočljiv porast devijantnih ponašanja te je u tom kontekstu, tvrde Šakić i sur. (2002) vidljiv i porast znanstvenih istraživanja devijantnosti, ali i stvaranje nekih preventivnih programa kao dio društvene reakcije na novonastalu situaciju. Premda većina adolescenata, napominju autori (2002), sudjeluje u nekom obliku devijantnog ponašanja, tek rijetki s takvim ponašanjima nastavljaju i dalje, posebice u smislu razvijanja devijantnih karijera u budućnosti.

Basta (2008) napominje da se nasilna ponašanja uče od najranijeg djetinjstva te da glavnu ulogu u procesu socijalizacije djece (čime bi ona trebala usvojiti shvaćanje da nasilje nije rješenje) ima obitelj. Uloga učitelja i profesora u školama je da uz obrazovnu funkciju, pružaju djeci, ali i njihovim roditeljima odgojnu funkciju, odnosno informacije o njoj. Nažalost, uz nedavne primjere iz medija teško je ne zapitati se je li tomu zaista tako. Samo neki od naslova koji su se nedavno mogli pročitati na najčitanijim internetskim portalima u Republici

Hrvatskoj¹ glasili su: *Profesori na društvenim mrežama objavljuju prijetnje koje dobivaju: "Rekao je da će mi prerezati grkljan ako ne dam dvojku" (Dnevnik.hr), Učenik napao kolegu ispred škole: Cipelario ga je na podu (24sata.hr), Dječaka (9) pretukao vršnjak u školi pa je završio u bolnici (24sata.hr), Otac nastavnici prijetio ubojstvom, majka socijalnim radnicama da će ih zakopati u vrtu (Vecernji.hr), Otac intervenirao: Učenik (19) bacio stolac na kolegu, ali ništa od ukora (Vecernji.hr), Drama u školi: Stavljao mu skalpel pod vrat, kolegici prijetio da će joj 'iskopati oči' (Vecernji.hr).*

Pored još brojnih naslova s internetskih portala, poznat je i slučaj iz prosinca 2018. godine, kada je nastavnik Franjo Dragičević iz Tehničke škole Čakovec fizički nasrnuo na učenike nakon što je mjesecima trpio maltretiranje. Tako je pokrenuta inicijativa *#ijasamfranjo*, tijekom koje su učitelji i profesori iznosili osobna iskustva²: „Učenik mi je stavio nož na vrat uz prijetnje ubojstvom“, „Učenik od 14 godina zaletio se u mene i moju, tada trudnu, socijalnu pedagoginju i ritao nas kad smo se dizale s poda“, „Jedan roditelj ušao je u zbornicu i naganjao me oko stola s nožem dok je drugi učitelj zvao policiju“.

Iz spomenutih se slučajeva čini da se tek rijetki učenici, ali i nastavnici, u školi mogu osjećati sigurno. Zanimljivo je stoga vidjeti iskustva i razmišljanja samih učenika, o čemu će biti riječi u sljedećem poglavlju.

¹ Prema Gemius Audience (2019): <https://rating.gemius.com/hr/tree/8> (26. travnja 2019.)

² Prema Vecernji.hr (2018): <https://www.vecernji.hr/vijesti/profesori-dijele-negativna-iskustva-koja-su-dozivjeli-s-nasilnim-ucenicima-1287543>

4. Istraživanje devijantnosti mladih u obrazovnom procesu

4.1. Cilj i problemi istraživanja

Svjedoci smo sve češćih i težih slučajeva devijantnog ponašanja u obrazovnom procesu. Polazeći od činjenice da je u razdoblju srednje škole mlad čovjek još uvijek snažno pod utjecajem svojih vršnjaka i da posljedice devijantnog ponašanja ostavljaju dubok trag u osobnosti svakog čovjeka zanimljivo je vidjeti kakvi su stavovi i iskustva samih srednjoškolaca danas. Upravo je spoznati iskustva putem stavova mladih cilj ovoga rada.

Upitnikom je ispitano što za njih znači neprimjereno ponašanje unutar obrazovnog sustava, kao i različiti stavovi u vezi fenomena te postoji li fenomen devijantnosti u njihovoj školi. Također, ispitalo se jesu li oni sami ikada bili sudionici i/ili žrtve takvog ponašanja te kakvo je njihovo iskustvo i imaju li povjerenja u svoje razrednike i profesore, kao i stručnu službu škole. Na kraju, ispitanici su imali priliku ponuditi rješenje za smanjivanje devijantnosti u obrazovnom procesu.

4.2. Metodologija

Kvalitativno istraživanje provedeno je metodom anketnog upitnika na učenicima Srednje škole Viktorovac u Sisku u kojoj se obrazuju učenici u trogodišnjim (frizer/ka, konobar/ica, kuhar/ica), četverogodišnjim (medicinska sestra/tehničar) i petogodišnjim (farmaceutski tehničar/ka) strukovnim programima. Upitnik se sastojao od 17 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a učenici su imali priliku izraziti svoje stavove, ali i opisati svoja iskustva s devijantnim ponašanjem tijekom obrazovnog procesa.

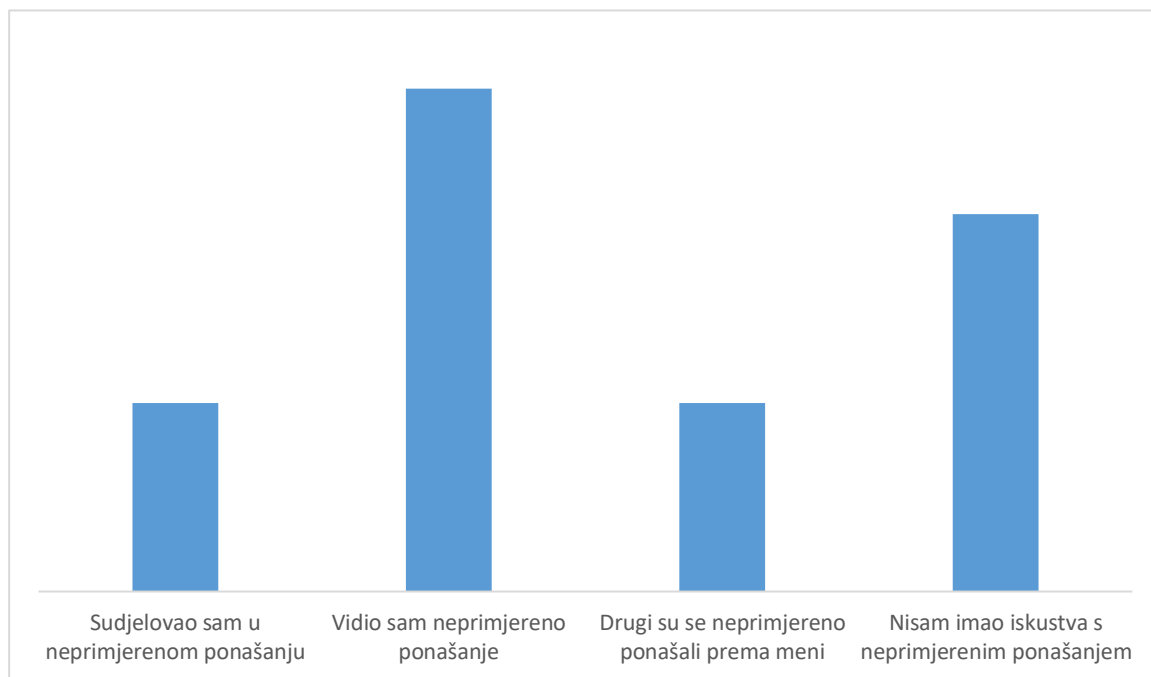
Analizom podataka utvrđeno je da je u istraživanju sudjelovalo 78 ispitanika, od čega 53 ženske osobe i 25 muških osoba. Dobnoj skupini do 15 godina pripada 12 ispitanika (15.39%), najviše ispitanika, njih 59, pripada dobnoj skupini 16 do 17 godina (75.64%), a najmanje, 7 ispitanika (8.97%) pripada dobnoj skupini 18 i više godina. S obzirom na obrazovne programe, 34 ispitanika (43.59%) obrazuje se u trogodišnjem programu, njih 19 (24.36%) obrazuje se u četverogodišnjem programu, a 25 (32.05%) u petogodišnjem programu.

4.3. Rezultati istraživanja

Na pitanje što smatraju neprimjerenim ponašanjem u školi, na koje je bilo moguće ponuditi više odgovora, 87.18% ispitanika odabralo je fizički napad, 80.77% ismijavanje, 69.23% ogovaranje, 82.05% vrijeđanje, 80.77% prijetnje, 75.64% ismijavanje, odnosno zadirkivanje

putem interneta, 60.25% iznuđivanje, 85.89% uništavanje školske imovine te 85.89% uništavanje tuđih stvari. Nitko od ispitanika nije ponudio drugi odgovor.

U neprimjerenom je ponašanju u srednjoj školi sudjelovalo 12 ispitanika (15.39%), jednako koliko ih je tvrdilo da su se drugi neprimjerenom ponašali prema njima. Neprimjerenom ponašanje drugih u srednjoj školi vidjela su 32 ispitanika (41.03%), a 24 ispitanika (30.77%) tvrdila su da nisu imali iskustva s neprimjerenim ponašanjem u srednjoj školi.

Graf 1. Rezultati odgovora na pitanje „Jeste li do sada imali iskustva s neprimjerenim ponašanjem u srednjoj školi“

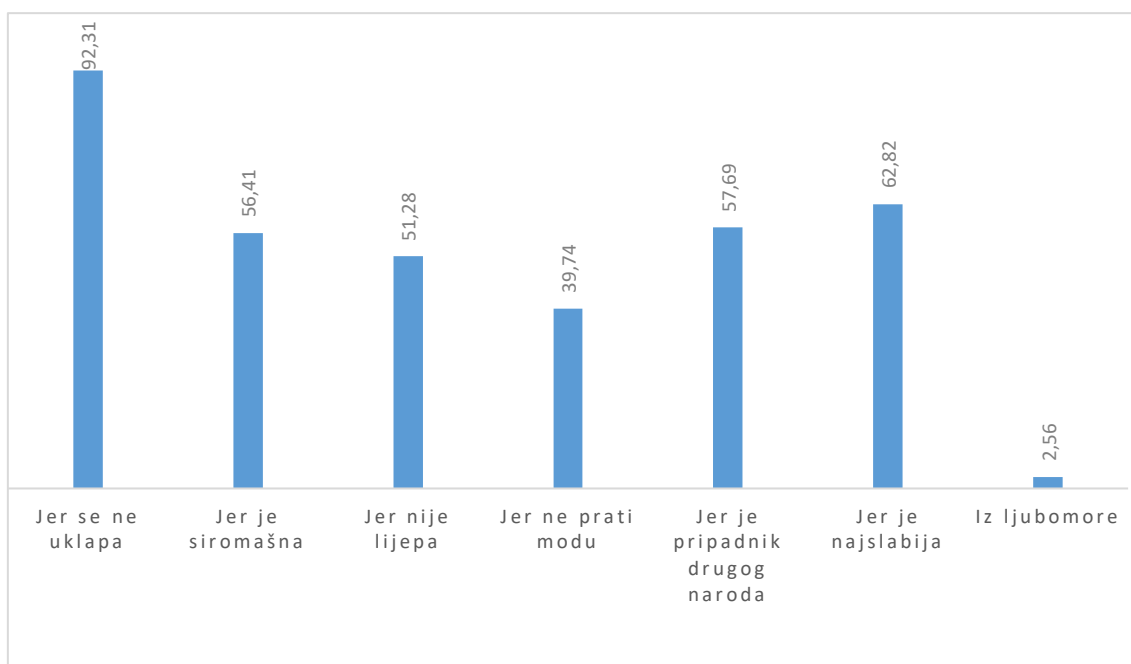
Što se tiče konkretnih iskustava s neprimjerenim ponašanjem tijekom školovanja, najviše je učenika navelo različite primjere ismijavanja (zbog krivo izgovorenih riječi tijekom odgovaranja, bolesti, fizičkog izgleda, ali i, kako navode ispitanici, bez razloga). Također, često se spominjao i fizički napad (sukobi između učenica zbog dečka, sukobi učenika ispred škole i slično), ali i vrijeđanje, ogovaranje i prijetnje. Dvoje je ispitanika navelo kako se neprimjerenom ponašanje (vrijeđanje, ismijavanje) odvijalo putem interneta, dok je jedan ispitanik naveo kako je jedna osoba ponižavala drugu zbog slike objavljene na društvenoj mreži. Pored toga, jedan je ispitanik istaknuo kako je više neprimjerenog ponašanja doživljavao u osnovnoj školi.

Na pitanje kako su se osjećali u takvoj situaciji, 16 je ispitanika (20.51%) odgovorilo da su se osjećali uznemireno, odnosno uplašeno, njih 29 (37.18%) ljutito, a čak 18 (23.08%) tvrdilo je da im je bilo svejedno. Pored toga, ispitanici su naveli da su se osjećali neugodno,

povrijeđeno i razočarano, te da su htjeli pomoći žrtvi, ali, s druge strane, i da se nisu obazirali, pa čak i da je ponekad neprimjereno ponašanje zabavno. Na pitanje nije odgovorilo 19 ispitanika (24.36%).

Odgovori na pitanje o razlozima zašto bi se netko mogao ponašati na neprimjeren način su podijeljeni. Najviše je ispitanika navodilo kako takve osobe žele privući pažnju na sebe da bi bili „glavni“ i da bi ih se svi bojali. Zanimljivo je da se puno odgovora odnosilo i na to da osobe koje se neprimjereno ponašaju zapravo vrlo vjerojatno imaju „svojih problema“, problema kod kuće ili su pod stresom. Također, ispitanici su često spominjali da su takve osobe neodgojene, odnosno da kod kuće nemaju dobar primjer. Nekoliko je ispitanika spomenulo kako su takve osobe nesigurne pa tako nastoje skrenuti pozornost na druge, da su ljubomorni, ali i da im je dosadno i da se tako ponašaju kad su loše volje, ili samo da bi ponizili osobu koja im nije draga. Od ukupnog broja ispitanika, njih 10 (12.82%) nije ponudilo odgovor na ovo pitanje.

Na pitanje iz kojeg razloga osoba postane “meta” neprimjerenog ponašanja u školi, čak 72 ispitanika (92.31%) odgovorila su da je to zato što se ne uklapa. Njih 44 (56.41%) odgovorilo je da je to zato što je siromašna, 40 (51.28%) ih je odgovorilo da je to zato što nije lijepa, 31 (39.74%) tvrdi da je to zato što ne prati modu, 45 ispitanika (57.69%) zato što je pripadnik drugog naroda, a 49 ispitanika (62.82%) tvrdilo je da je to zato što je „najslabija“. Dvoje ispitanika (2.56%) nadodalo je kako je osoba koja se neprimjereno ponaša vjerojatno ljubomorna.

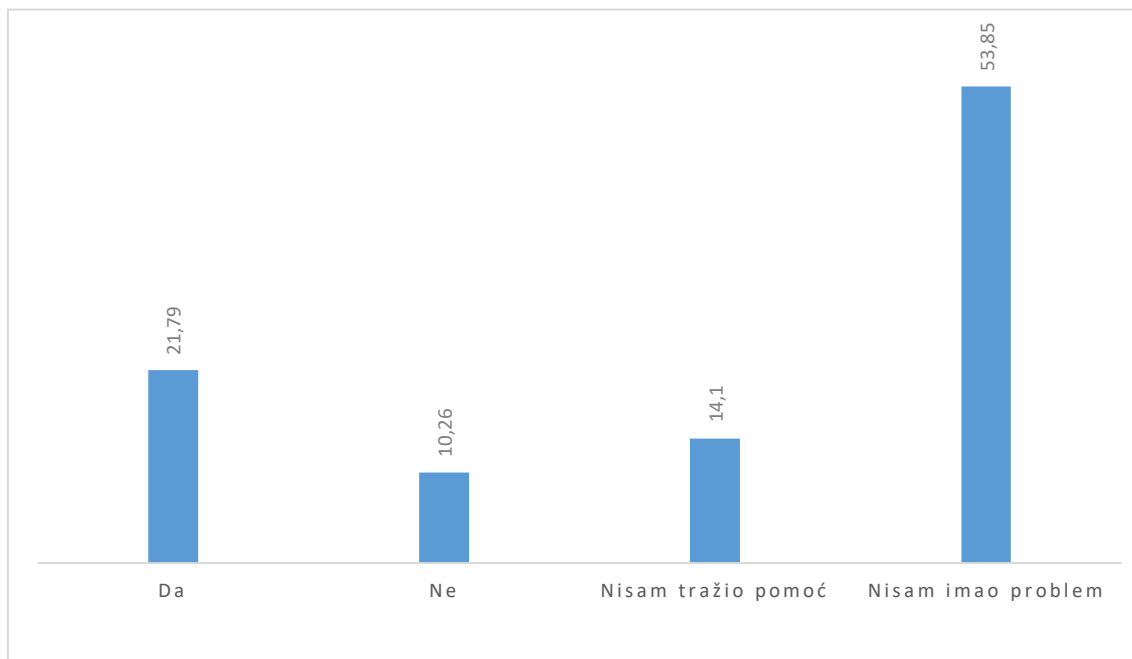
Graf 2. Rezultati odgovora na pitanje „Što mislite, iz kojeg razloga osoba postane “meta” neprimjerenog ponašanja u školi“

Na pitanje bi li se mogli obratiti razredniku ili drugom profesoru/pedagogu/psihologu unutar njihove škole za pomoć, 18 ispitanika (23.08%) tvrdilo je da bi im se uvijek mogli obratiti. Ipak, jedan je ispitanik naveo kako bi se mogao obratiti, ali bi ipak odabrao ignorirati nasilnika. Najveći broj ispitanika, njih 50 (64.10%), tvrdilo je da to ipak ovisi o situaciji. Najmanje, 10 ispitanika (12.82%) navelo je kako im se ne bi mogli, odnosno željeli obratiti u takvoj situaciji.

Kao obrazloženje odgovora na prethodno pitanje, najviše je ispitanika navelo da se ne bi obratili za pomoć ako bi problem mogli riješiti sami, odnosno ako bi situacija bila izdrživa. Čest je odgovor bio i da bi ovisilo o samoj situaciji – bi li im bilo neugodno razgovarati o problemu ili čak ne bi željeli imati problema s policijom i slično. Nekoliko je ispitanika navelo da bi za situaciju najprije rekli roditeljima, posebno ako je riječ o nečemu intimnom. Ipak, troje je ispitanika istaknulo da razrednici često zanemaruju određene situacije, odnosno da neke profesore „nije briga“ za njihove probleme, ali i da se s nekima jednostavno ne može iskreno razgovarati jer imaju predrasude. Na pitanje nisu odgovorila 22 ispitanika.

Na pitanje je li im pomoć bila pružena ako su do sada imali problema s neprimjerenim ponašanjem u školi i tražili pomoć razrednika/profesora/pedagoga/psihologa, 17 ispitanika (21.79%) odgovorilo je da im je pomoć bila pružena, 8 ispitanika (10.26%) odgovorilo je da

nije, 11 ispitanika (14.10%) tvrdilo je da nisu zatražili pomoć, a 42 ispitanika (53.85%) tvrdilo je da nisu imali problem.

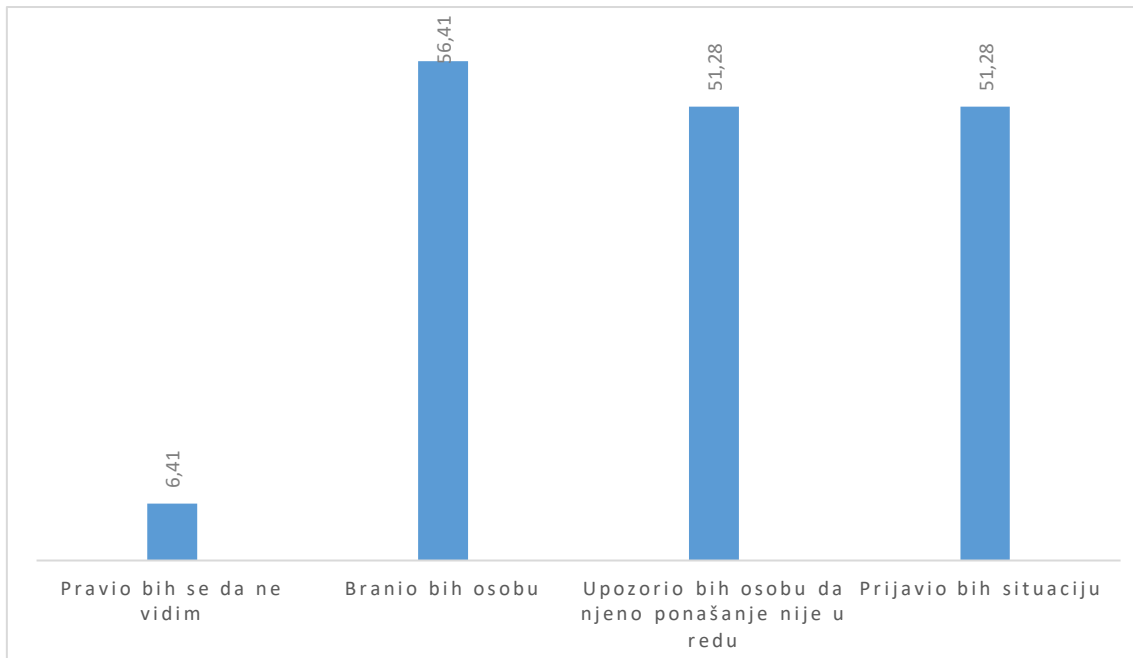
Graf 3. Rezultati odgovora na pitanje „Ako ste do sada imali problema s neprimjerenim ponašanjem u školi i tražili ste pomoć razrednika/profesora/pedagoga/psihologa, je li vam pomoć bila pružena?“

Na pitanje bi li se mogli obratiti svojim roditeljima/skrbnicima ili nekome u široj obitelji za pomoć da su žrtva neprimjerenog ponašanja u školi, najviše je ispitanika, njih 52 (66.67%) odgovorilo da bi im se uvijek mogli obratiti. Čak 22 ispitanika (28.21%) odgovorila su da ovisi o situaciji, a svega 2 ispitanika (2.56%) navela su kako to ne bi mogli, odnosno željeli. Jedan je ispitanik odgovorio da ne bi želio zamarati druge osobe svojim problemima, a jedan da bi se ipak obratio svojim prijateljima.

Kao obrazloženje, najčešće su navodili kako s roditeljima razgovaraju o svemu jer imaju izgrađeno povjerenje, da ih oni razumiju i uvijek su tu da im pomognu. Nekoliko je ispitanika odgovorilo da im se ne bi obratili ako bi situaciju mogli riješiti sami. Jedan je ispitanik naveo da im se ne bi mogao obratiti jer bi ga bilo sram, a jedan da bi ovisilo o tome koliko bi mu ugodno bilo razgovarati o situaciji. Također, jedan je ispitanik naveo kako bi se prije obratio profesorima jer oni imaju autoritet u školi. 17 ispitanika nije odgovorilo na pitanje.

Na pitanje kako bi postupili u situaciji da svjedoče neprimjerenom ponašanju prema nekome iz svoje blizine, 5 ispitanika (6.41%) odgovorilo je kako bi se pravili da ne vide. Čak 44 ispitanika (56.41) tvrdilo je da bi branili osobu, njih 40 (51.28%) bi osobu koja se

neprimjereno ponaša upozorili da njeno ponašanje nije u redu, a 40 (51.28%) bi ih prijavilo situaciju razredniku/profesoru/pedagogu/psihologu. Dvoje je ispitanika navelo kako bi branili osobu koju poznaju i do koje im je stalo, odnosno da bi ignorirali situaciju ako se radi o osobi koju ne poznaju ili ne vole. Jedan ispitanik nije odgovorio na pitanje.

Graf 4. Rezultati odgovora na pitanje „Kako biste postupili u situaciji da svjedočite neprimjerenom ponašanju prema nekome iz vaše blizine?“

Na sljedeći su niz od 15 pitanja ispitanici imali priliku izraziti slažu li se s navedenim tvrdnjama. S tvrdnjom da je nasilje u školama često složilo se 63 ispitanika (80.77%), dok jedan ispitanik nije odgovorio. 60 ispitanika (76.92%) odgovorilo je kako se u školi osjećaju sigurno, a jedan ispitanik ponovno nije odgovorio. 55 ispitanika (70.51%) smatra da se nije u redu ponekad rugati svojim kolegama. Povjerenja u svoje profesore imaju 43 ispitanika (55.13%), a jedan ispitanik na ovu tvrdnju nije odgovorio. 35 ispitanika (44.87%) tvrdi kako u njihovom razredu ima učenika koji se ponašaju nasilno prema drugima. Čak 70 ispitanika (89.74%) odgovorilo je kako se odnose s poštovanjem prema svojim kolegama i profesorima. Roditelji, odnosno skrbnici ispitanicima su velika podrška u 94.87% slučajeva, dok su 4 ispitanika odgovorilo kako tome nije tako. Da je u obrazovnom sustavu češće psihičko od fizičkog nasilja smatra čak 69 ispitanika (88.46%), pri čemu jedan ispitanik nije odgovorio na pitanje. 55 (70.51%) ispitanika složilo se s tvrdnjom da imaju mnogo prijatelja u školi. Na tvrdnju da osuđuju nedavne događaje u obrazovnom sustavu prikazane u medijima nije odgovorilo 4 ispitanika, a svega 32 (41.03%) složilo se da ih osuđuju. Da su ljudi po prirodi agresivni smatra

31 ispitanik (39.74%). U školi se slobodnima razgovarati o svojim problemima osjeća svega 26 ispitanika (33.33%), a jedan ispitanik nije odgovorio. Da je ponekad u redu ismijavati svoje profesore smatra njih 22 (28.21%), a školi se često osjeća uznemireno njih 20 (25.64%), pri čemu 2 ispitanika nisu odgovorila. Čak 64 ispitanika (82.05%) smatraju kako je vršnjačko nasilje ipak najčešće putem društvenih mreža, dok jedan ispitanik nije odgovorio.

Posljednje se pitanje odnosilo na smanjivanje neprimjerenog ponašanja u obrazovnim institucijama. Na pitanje nije odgovorilo 11 ispitanika. Najviše je učenika odgovorilo kako je potrebno uvesti strože kazne i odgojne mjere te djelovati odmah po pojavi situacije, a ne čekati da situacija eskalira. Dvoje učenika u tom je kontekstu čak spomenulo i postavljanje kamera u školi. S druge strane, mnogi smatraju da je potrebno puno više razgovarati s učenicima, ali i roditeljima, te su predlagali organizaciju više „satova zabave i druženja“, kao i edukacija o posljedicama takvog ponašanja, te grupa u kojima bi učenici mogli međusobno razgovarati o problemima. Neki su pak na situaciju gledali negativnije – čak 11 ispitanika tvrdi da je neprimjerenost ponašanje u obrazovnim institucijama nemoguće smanjiti jer se na neke ljude jednostavno ne može utjecati, a u svemu tome veliku ulogu ima i „kućni odgoj“. Dvoje je učenika kritiziralo profesore u smislu da bi oni trebali obraćati više pozornosti i više razgovarati sa svojim učenicima, ali i da bi profesori općenito trebali početi poštivati učenike. 9 je učenika odgovorilo da ne znaju kako smanjiti taj problem, ali neki od njih ipak smatraju da rješenja zasigurno ima.

5. Zaključak

Devijantno ponašanje mladih u obrazovnom sustavu predstavlja velik problem. Čini se da se u današnje vrijeme sve češće susrećemo s različitim oblicima devijantnog ponašanja u školama, bilo kroz medije, osobna iskustva ili iskustva ljudi oko nas. Činjenica jest da se društvo, a time i društveni standardi i norme kroz vrijeme mijenjaju. Pitanje ostaje pomiče li se time i sama granica između onoga što je „dobro“ i onoga što je „loše“.

Postoje različiti teorijski pristupi kada se govori o problemu devijantnosti, o kojima ovisi i način na koji će se društvo postaviti prema devijantnim osobama i postupcima. Ipak, sigurno je da se uvijek teži prema prevenciji takvog ponašanja, odnosno preodgoju devijantnih osoba. Škola bi trebala biti mjesto na kojemu je, uz snažnu obrazovnu funkciju, odgojna funkcija možda čak i važnija. No, čini se da upravo ona često nedostaje.

Učenici Srednje škole Viktorovac u Sisku naveli su kako je nasilje u školama često i učenici se u školi ne mogu uvijek osjećati sigurno i slobodno, ali u velikoj mjeri prepoznaju i osuđuju devijantna ponašanja. Kao najveći problem ističu nedovoljnu odgojnu funkciju obitelji, premda u vlastite roditelje imaju puno povjerenje. Prema tvrdnjama učenika, osobe se devijantno ponašaju najčešće zbog stresa ili problema kod kuće. Tek rijetki ističu nedostatak odgojne funkcije škole, kao i nepoštivanje profesora spram učenika. Premda su mišljenja većinom negativna u vidu postojanja mogućnosti rješavanja problema devijantnog ponašanja, mnogi predlažu strože kazne, ali i poboljšanje odgojne funkcije – više razgovora, satova zabave i druženja, kao i pružanja bolje potpore učenicima-žrtvama.

Može se zaključiti kako je devijantno ponašanje danas zaista velik problem. Stoga je potrebno kontinuirano raditi na njegovoj prevenciji, ali i razvijati odgojnu funkciju unutar obrazovnih institucija, kao i pružati roditeljima potporu u vidu „zdravog“ odgoja djeteta kako bi izrasli u zadovoljne, sretne i nenasilne ljude.

6. Popis literature

1. 24sata.hr (2019) „Nasilje u školi“, internetski portal. Dostupno na: https://www.24sata.hr/trazi/?query=nasilje+u+školi&order=-publish_from&date_from=&date_to (stranica posjećena: 26. travnja 2019.)
2. Abercrombie, N., Hill, S., Turner, B., S. (2008) *Rječnik sociologije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
3. Basta, S. (2008) „Roditelji i škola: odgoj nenasilnog djeteta“, *Napredak: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, vol. 149(4): 481-493. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/82810> (stranica posjećena: 19. travnja 2019.)
4. Dnevnik.hr (2019) „Profesori na društvenim mrežama objavljuju prijetnje koje dobivaju: "Rekao je da će mi prerezati grkljan ako ne dam dvojku"“, internetski portal. Dostupno na: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/profesori-podijelili-prijetnje-koje-dobivaju-u-skolama---541448.html> (stranica posjećena 26. travnja 2019.)
5. *Gemius Audience* (2019) internetska stranica. Dostupno na: <https://rating.gemius.com/hr/tree/8> (stranica posjećena: 26. travnja 2019.)
6. Giddens, A. (2007) *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus
7. Odošić, T. (2007) „Mladi i poremećaji u ponašanju“, *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, vol. 29(2): 126-157. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/113750> (stranica posjećena: 22. travnja 2019.)
8. Šakić, V., Franc, R., Mlačić, B. (2002) „Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima“, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, vol. 11(2-3): 265-289. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/19688> (stranica posjećena: 20. travnja 2019.)
9. Vecernji.hr (2019) „Nasilje u školi“, internetski portal. Dostupno na: https://www.vecernji.hr/pretraga?query=nasilje+u+školi&order=-publish_from&date_from=&date_to (stranica posjećena: 26. travnja 2019.)
10. Vecernji.hr (2018) „Profesori dijele negativna iskustva koja su doživjeli s nasilnim učenicima“, internetski portal. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/profesori-dijele-negativna-iskustva-koja-su-doživjeli-s-nasilnim-ucenicima-1287543> (stranica posjećena 26. travnja 2019.)
11. Zrilić, S. (2006) „Sudionici u krugu školskog nasilja – nasilnik, žrtva i promatrač“, *Magistra Iadertina*, vol. 1(1): 49-57. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/14012> (stranica posjećena: 20. travnja 2019.)

7. Popis grafičkih prikaza

Graf 1. Rezultati odgovora na pitanje „Jeste li do sada imali iskustva s neprimjerenim ponašanjem u srednjoj školi“	9
Graf 2. Rezultati odgovora na pitanje „Što mislite, iz kojeg razloga osoba postane “meta” neprimjerenog ponašanja u školi.....	11
Graf 3. Rezultati odgovora na pitanje „Ako ste do sada imali problema s neprimjerenim ponašanjem u školi i tražili ste pomoć razrednika/profesora/pedagoga/psihologa, je li vam pomoć bila pružena?“	12
Graf 4. Rezultati odgovora na pitanje „Kako biste postupili u situaciji da svjedočite neprimjerenom ponašanju prema nekome iz vaše blizine?“	13

Dodatak – Anketni upitnik

Anketiranje putem upitnika provodi se u svrhu istraživanja za završni rad na temu „*Društvena devijantnost mladih u obrazovnim institucijama*“. Završni rad piše se pod mentorstvom prof. dr. sc. Renata Matića na Odsjeku za sociologiju na Hrvatskim studijima. Upitnik je u potpunosti anonimn, a svi će se podaci koristiti isključivo u akademske svrhe. Upitniku pristupate dobrovoljno te u svakom trenutku možete odbiti sudjelovanje.

1. Spol: M Ž
2. Dob: a) do 15
b) 16 do 17
c) 18 i više
3. Učenik/ca ste: a) trogodišnjeg programa
b) četverogodišnjeg programa
c) petogodišnjeg programa
4. Što smatrate neprimjerenim ponašanjem u školi (moguće je odabrati više odgovora):
a) fizički napad
b) ismijavanje
c) ogovaranje
d) vrijeđanje
e) prijetnje
f) ismijavanje, zadirkivanje putem interneta
g) iznuđivanje
h) uništavanje školske imovine
i) uništavanje tuđih stvari
j) (nešto drugo) _____
5. Jeste li do sada imali iskustva s neprimjerenim ponašanjem u srednjoj školi:
a) da, sudjelovao sam u neprimjerenom ponašanju
b) da, vidio sam neprimjereni ponašanje drugih
c) da, drugi su se neprimjereni ponašali prema meni
d) ne, nisam imao iskustva s neprimjerenim ponašanjem u srednjoj školi
6. Ako ste imali iskustva s neprimjerenim ponašanjem tijekom školovanja, možete li ukratko opisati situaciju:

7. Kako ste se osjećali u takvoj situaciji:

- a) uznemireno, uplašeno
- b) ljutito
- c) bilo mi je svejedno
- d) (nešto drugo) _____

8. Što mislite, zašto bi se netko mogao ponašati na neprimjeren način u školi:

9. Što mislite, iz kojeg razloga osoba postane "meta" neprimjerenog ponašanja u školi (moguće je odabrati više odgovora):

- a) jer se ne uklapa
- b) jer je siromašna
- c) jer nije lijepa
- d) jer ne prati modu
- e) jer je pripadnik drugog naroda
- f) jer je „najslabija“
- g) (nešto drugo) _____

10. Zamislite da ste žrtva neprimjerenog ponašanja u školi. Mislite li da biste se mogli obratiti razredniku ili drugom profesoru/pedagogu/psihologu unutar vaše škole za pomoć?

- a) da, uvijek
- b) ovisi o situaciji
- c) ne bih mogao/želio
- d) (nešto drugo) _____

11. Možete li ukratko obrazložiti svoj odgovor (zašto da, odnosno zašto ne)?

12. Ako ste do sada imali problema s neprimjerenim ponašanjem u školi i tražili ste pomoć razrednika/profesora/pedagoga/psihologa, je li vam pomoć bila pružena?

- a) Da
- b) Ne
- c) Nisam zatražio pomoć
- d) Nisam imao problem

13. Mislite li da biste se mogli obratiti svojim roditeljima/skrbnicima ili nekome u široj obitelji za pomoć, da ste žrtva neprimjerenog ponašanja u školi?

- a) da, uvijek
- b) ovisi o situaciji
- c) ne bih mogao/želio
- d) (nešto drugo) _____

14. Možete li ukratko obrazložiti svoj odgovor (zašto da, odnosno zašto ne)?

15. Kako biste postupili u situaciji da svjedočite neprimjerenom ponašanju prema nekome iz vaše blizine (moguće je odabrati više odgovora):

- a) pravili biste se da ne vidite
- b) branili biste ga/ju
- c) upozorili biste osobu da njeno ponašanje nije u redu
- d) prijavili biste situaciju razredniku/profesoru/pedagogu/psihologu
- e) (nešto drugo) _____

16. Slažete li se sa sljedećim tvrdnjama:

1. Nasilje u školama je često	DA	NE
2. Osjećam se sigurno u svojoj školi	DA	NE
3. U redu je ponekad se rugati svojim kolegama	DA	NE
4. Imam povjerenja u svoje profesore	DA	NE
5. U mom razredu ima učenika koji se ponašaju nasilno prema drugima	DA	NE
6. Odnosim se s poštovanjem prema svojim kolegama i profesorima	DA	NE
7. Moji roditelji/skrbnici su mi velika podrška	DA	NE
8. U obrazovnom sustavu češće je psihičko od fizičkog nasilja	DA	NE
9. Imam mnogo prijatelja u školi	DA	NE
10. Osuđujem nedavne događaje u obrazovnom sustavu prikazane u medijima	DA	NE
11. Ljudi su po prirodi agresivni	DA	NE
12. Osjećam se slobodnim u školi razgovarati o svojim problemima	DA	NE
13. U redu je ponekad ismijavati svoje profesore	DA	NE
14. U školi se često osjećam uznemireno	DA	NE
15. Vršnjačko nasilje najčešće je putem društvenih mreža	DA	NE

17. Na koji način bi se moglo, po vašem mišljenju, smanjiti neprimjereni ponašanje u obrazovnim institucijama? Objasnite:

Zahvaljujemo na sudjelovanju!